

JURISPRUDÈNCIA DEL TRIBUNAL CONSTITUCIONAL

Segon semestre de 2022

Agustí Pou i Pujolràs*

Resum

El text recull el comentari de les resolucions del Tribunal Constitucional que afecten els usos, els drets lingüístics i el règim jurídic de la llengua durant el segon semestre de 2022.

Paraules clau: jurisprudència; Tribunal Constitucional; dret lingüístic; llengua oficial; pluralisme lingüístic.

JURISPRUDENCE BY THE SPANISH CONSTITUTIONAL COURT

Second half of 2022

Abstract

This article summarises the main language law-related milestones in the jurisprudence of the Spanish Constitutional Court during the second half of 2022.

Keywords: jurisprudence; Spanish Constitutional Court; linguistic law; official language; linguistic pluralisme.

* Agustí Pou Pujolràs, professor associat de filologia catalana de la Universitat de Barcelona. agustipou@ub.edu.

Citació recomanada: Pou Pujolràs, Agustí. (2023). Jurisprudència del Tribunal Constitucional. Segon semestre de 2022. *Revista de Llengua i Dret, Journal of Language and Law*, 79, 450-453. <https://doi.org/10.58992/rld.i79.2023.4005>

En el segon semestre de l'any 2022 s'ha dictat només una sentència del Tribunal Constitucional sobre el règim jurídic de la llengua. Es tracta de la STC 117/2022, de 29 de setembre, que es pronuncia sobre la Llei 18/2017, d'1 d'agost, de comerç, serveis i fires. La Sentència, parcialment estimatòria en altres aspectes, du a terme una interpretació conforme de les seves previsions lingüístiques a partir dels pronunciaments previs de la STC 31/2010, sobre l'article 34 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya, i la STC 88/2017, sobre el Codi de consum de Catalunya.

Durant el mateix període, escau recollir les admissions a tràmit per part del Tribunal Constitucional de les impugnacions contra les dues normes de rang legal aprovades l'any 2022 sobre el règim lingüístic de l'ensenyament a Catalunya. Concretament, es tracta de la [provisió del Ple de 13 de setembre de 2022](#), relativa al recurs d'inconstitucionalitat núm. 5630-2022, promogut per més de cinquanta diputats del Grup Parlamentari Popular i del Grup Parlamentari de Ciudadanos al Congrés dels Diputats en relació amb els articles 2.a i d, 3.1 i 4.1 del Decret llei 6/2022, de 30 de maig, pel qual es fixen els criteris aplicables a l'elaboració, l'aprovació, la validació i la revisió de projectes lingüístics i els articles 2.1 i 2.4 de la Llei 8/2022, de 9 de juny, sobre l'ús i aprenentatge de les llengües oficials en l'ensenyament no universitari; i de la [provisió del Ple de 26 d'octubre de 2022](#), relativa a la qüestió d'inconstitucionalitat núm. 6052-2022 plantejada per la Secció 5a de la Sala Contenciosa Administrativa del Tribunal Superior de Justícia en relació amb aquestes disposicions legals. Per a l'exposició del context d'aquestes impugnacions, remetem a la "Crònica legislativa de Catalunya", dins d'aquest mateix número de la *Revista de Llengua i Dret*. El [23 de febrer de 2023](#), ja fora del període analitzat, cal fer esment de l'acceptació pel Ple del TC de l'abstenció de la magistrada Laura Díez Bueso en relació amb ambdós procediments.

[Sentència del Tribunal Constitucional 117/2022, de 29 de setembre. Recurs d'inconstitucionalitat. Ple. Ponent: Maria Luisa Balaguer Callejón. BOE núm. 262, d'1 de novembre de 2022.](#)

El president del Govern estatal va interposar un recurs d'inconstitucionalitat, registrat el 3 de novembre de 2017, contra els diversos preceptes de la Llei del Parlament de Catalunya 18/2017, d'1 d'agost, de comerç, serveis i fires (concretament, són afectats els articles 8.3, 20.6, 36.2.b, 37.1.j i k, 37.2, 38.5 i 6, 69 i 72.1.b i la disposició transitòria primera). La impugnació adduïa fonamentalment motius competencials, en relació amb la vulneració de la competència estatal de l'article 149.1.13 CE, que el TC estima majoritàriament i declara nuls la majoria d'apartats o incisos impugnats, relatius als horaris comercials i el règim sancionador (només l'article 20.6, sobre temporada de venda en rebaixes, és objecte d'un pronunciament interpretatiu). La qüestió lingüística se cenyeix a l'article 8.3 *in fine*, que disposa que les persones que accedeixin a l'activitat comercial i a la prestació de serveis "han d'estar en condicions de poder atendre els consumidors quan s'expressin en qualsevol de les llengües oficials a Catalunya", en relació amb l'article 72.1.b de la Llei impugnada, relatiu a les infraccions, que qualifica l'incompliment de la previsió anterior com a falta lleu. En la part dispositiva de la Sentència es conclou l'incís reproduït de l'article 8.3 "no es inconstitucional interpretado en los términos del fundamento jurídico 6, pronunciamiento que se extiende al art. 72.1 b)" de la Llei.

Segons el criteri sostingut per l'advocat de l'Estat, les previsions lingüístiques citades no es corresponen amb el que afirma la STC 31/2010, FJ 22, en advertir que:

El deber de disponibilidad lingüística de las entidades privadas, empresas o establecimientos abiertos al público no puede significar la imposición a estas, a su titular o a su personal de obligaciones individuales de uso de cualquiera de las dos lenguas oficiales de modo general, inmediato y directo en las relaciones privadas, toda vez que el derecho a ser atendido en cualquiera de dichas lenguas solo puede ser exigible en las relaciones entre los poderes públicos y los ciudadanos. Por ello, en este ámbito de las relaciones entre privados no cabe entender que el Estatuto imponga de modo inmediato y directo tal obligación a los ciudadanos.

A més d'adduir que el TC, en la ulterior STC 88/2017, "ha rechazado que se pueda extender al ámbito de las relaciones entre particulares aquello que es consustancial al carácter oficial de las lenguas [...] de donde resulta la inconstitucionalidad de la previsión autonómica ahora controvertida".

En les al·legacions formulades, el Parlament de Catalunya emmarca els articles 8.3 i 72.1.b de la Llei 18/2017 en la competència de la Generalitat en matèria de llengua i en l'admissió per la STC 31/2010 que el legislador

autonòmic adopti mesures de política lingüística “tendientes a corregir, de existir, situaciones históricas de desequilibrio de una de las lenguas oficiales respecto de la otra, subsanando así la posición secundaria o de postergación que alguna de ella pudiera tener” (FJ 14). Considera que l’article 8.3 tracta de garantir que els consumidors puguin ser atesos en qualsevol de les dues llengües, en posició d’igualtat. I recorda que l’article 128.1 de la Llei 22/2010, de 20 de juliol, del Codi de consum de Catalunya, que garanteix el dret dels consumidors de ser atesos en la llengua oficial escollida –dret ancorat en els art. 6.2 i 34 EAC– va ser declarat constitucional per la STC 88/2017, de 4 de juliol. I conclou que no hi ha en el precepte qüestionat una idea de preferència per cap de les llengües constitucionals.

Per la seva banda, la representació lletrada del Govern de la Generalitat destaca tant les competències sobre la llengua pròpia com sobre la defensa dels drets dels consumidors i, amb caràcter substantiu, recorda el marc constitucional del model lingüístic (STC 86/1986, de 25 de juny, i 337/1994, de 23 de desembre), del qual resulta una posició d’igualtat de les dues llengües oficials (STC 56/1990, de 29 de març, FJ 41), compatible amb les mesures de foment i protecció de les llengües pròpies, en tant que finalitat plasmada estatutàriament (art. 6.2, 33, 34, 50 i 143.1 EAC). Pel que fa específicament a l’article 34 EAC, refereix el deure de disponibilitat lingüística que, segons ja va dir la STC 31/2010 (FJ 22, i en termes similars, STC 88/2017, FJ 4), exclou la imposició d’obligacions individuals i directes a partir d’aquest deure. Addueix que el precepte legal qüestionat no imposa obligacions d’aquest tipus sinó un deure genèric, amb el qual “se descarta que los comerciantes puedan rechazar las solicitudes de quienes formulen sus peticiones en lengua catalana. Se trata de una exigencia mínima y necesaria para dar efectividad a la oficialidad de la lengua catalana y que es condición necesaria para asegurar el derecho a utilizarla sin ser objeto de un trato peyorativo.”

El TC aborda la controvèrsia que afecta el règim lingüístic en el darrer fonament jurídic, el sisè. Pel que fa a l’article 8.3 de la Llei qüestionada, l’argumentació es concreta en dos moments.

D’entrada, el TC hi reproduïx la interpretació que havia fet, primer de l’article 34 EAC a la STC 31/2010 (FJ 22), i més endavant de l’article 128.1.1 del Codi de consum de Catalunya, a la STC 88/2017 (FJ 3). D’aquestes sentències, també adduïdes per les parts, en destaca, pel que fa a la primera, que en el precepte estatutari la definició, contingut i abast del deure de disponibilitat lingüística “quedan diferidos [...] a los términos que establezca la ley”, i el límit negatiu establert de la no “imposición a estas [las entidades privadas, empresas o establecimientos abiertos al público], a su titular o a su personal de obligaciones individuales de uso de cualquiera de las dos lenguas oficiales de modo general, inmediato y directo en las relaciones privadas”; i, quant a la STC 88/2017, se’n recull la consideració que “la extensión del derecho de opción lingüística al ámbito de las relaciones privadas no puede ser realizada de manera indiscriminada y habrá en cada caso que analizar la concreta normativa para determinar si la misma se encuentra suficientemente justificada”.

En un segon moment, i ja en relació amb l’article 8.3 de la Llei qüestionada, el TC entén que “prevé un deber” –*deure* que refereix a la dicció del precepte “estar en condiciones de poder atender a los consumidores que se expresen en cualquiera de las lenguas oficiales en Cataluña”–, el qual no és equiparable, com sosté l’advocat de l’Estat, “a un ‘deber de conocimiento’ que recaiga de forma directa sobre unos sujetos concretos (el titular de la actividad o el empleado del establecimiento)”. I considera que “[e]n este sentido, el precepto se ajustaría a la doctrina establecida en la STC 88/2017”. La interpretació conforme de l’article 8.3, que fixa seguidament la Sentència, comporta que:

[E]l precepto no ha de verse *como una imposición de uso* de una determinada lengua oficial, sino como una garantía de respeto a la opción lingüística ejercida por el ciudadano, una previsión de defensa de los consumidores y usuarios que tiene como fin garantizar un trato respetuoso y no discriminatorio del cliente que usa libremente cualquiera de las lenguas oficiales, pero *sin imponer el necesario conocimiento de una de ellas*. Se trataría, en definitiva, de una regla similar a la establecida en el Código de consumo de Cataluña, antes mencionada, respecto de la cual afirmamos que ‘la proclamación in abstracto del derecho del consumidor a ser atendido en la lengua oficial que escoja, en los términos en los que se lleva a cabo por el precepto recurrido, no atenta por sí misma contra los derechos constitucionales invocados’ (STC 88/2017, FJ 4) [cursiva pròpia].

Pel que fa a l’anàlisi d’aquesta argumentació, escau esmentar el comentari de Lídia Arnau Raventós, “[La Sentència 117/2022 i el deure d’atendre els consumidors \(en català?\): un altre déjà vu](#)”, publicat en el blog

de la *Revista de Llengua i Dret* de 2 de febrer de 2023. L'autora hi destaca que en el marc d'aquest FJ 6è “no es desenvolupen els arguments que avalen o justifiquen la dita negació (és a dir, el ‘no cabe imponer...’): es tracta d'un pronunciament que essencialment emana del FJ 22è de la STC 31/2010 i al qual s'hi arriba, per mera i acrítica contraposició, després de concloure que a l'àmbit públic *sí* que l'atenció s'ha de prestar en la llengua elegida pel ciutadà.” Es podria afegir que, en aquests paràgrafs de la Sentència ressenyada, l'objecte d'aquesta formulació negativa (el “no cabe imponer”) no té un únic referent, atès que es refereix tant a la “imposició de l'ús” (STC 31/2010) com a la “imposició del necessari coneixement”, que s'expressa ara en la resposta a l'advocat de l'Estat, sense que se'n concreti tampoc cap conseqüència o derivada.

Altrament, s'observa com en el darrer incís reproduït es desdibuixa el sentit i contingut propi del precepte analitzat, que el TC concep com “una regla similar” al precepte de Codi de consum de Catalunya que reconeix un dret del consumidor a ser atès en la llengua oficial escollida. Sobre aquesta pretesa equiparació, Arnau precisa:

Ara bé, si hom s'hi fixa, l'article 8.3 final de la Llei 18/2017, *no imposa atendre en català si així s'ha expressat el consumidor*; al contrari, la redacció de l'article 8.3 de la Llei 18/2017 pràcticament coincideix amb la de l'art. 32.1 de la Llei 1/1998, de 7 de gener, de política lingüística (LPL), que també omet la referència expressa a la llengua en la qual cal prestar l'atenció deguda. Aquest pas endavant sí que l'entomen, d'entrada, els articles 34 i 128.1 del Codi de consum de Catalunya; preceptes que, *rellegits* pel TC, resulta que no poden incloure res més que el reconeixement del *dret a ser atès (tout court)*, ja previst a l'article 32.1 de l'LPL; els drets dels articles 34 de l'EAC i 128.1 del Codi de consum de Catalunya s'escapen, ja s'ha dit, a l'empara del que s'erigeix com a límit, que és el deure de disponibilitat lingüística a l'àmbit privat.

Finalment, quant a la previsió sancionadora de l'article 72.1.b de la Llei 18/2017, impugnada per connexió amb la previsió substantiva de l'article 8.3, l'aval de la seva constitucionalitat en el FJ 6 *in fine* de la Sentència ressenyada es fonamenta en la consideració que:

Se limita a tipificar como infracción leve, en general, el incumplimiento de ‘las condiciones y los requisitos establecidos en el artículo 8 para el ejercicio de cualquier actividad comercial o de prestación de servicios en el ámbito territorial de Cataluña’, sin identificar expresamente ninguna conducta relativa al incumplimiento de un deber de conocimiento lingüístico.

De nou, el TC parla aquí d'un deure de coneixement, sense referir-se a un deure d'ús, la qual cosa contribueix al desdibuixament apuntat abans del deure la infracció del qual es pretén sancionar legalment.

El resultat de l'operació interpretativa de la STC 117/2022, amb les possibles llacunes i incongruències internes apuntades, sembla bastant clar, i aquí de nou és obligada la coincidència amb Arnau, quan diu: “La conclusió que deriva de tot plegat, gens engrescadora, és que no som molt més lluny d'on érem el 1998 o, en d'altres termes, que l'únic dret exigible és el de *ser atès*, prescindint de la llengua emprada pel consumidor”. Som, doncs, davant d'un deure que bascula de manera confusa entre el coneixement i l'ús, configurat com a genèric i poc o gens individualitzable, el contingut del qual només inclou la facultat del consumidor d'expressar-se en la llengua oficial, però no de ser-hi correspost. Un contingut limitat i una interpretació reduccionista. Ara bé, és una conclusió que, com també s'apunta, no s'ha d'entendre com a definitiva, en el sentit que hauria d'excloure altres formulacions del legislador en aquest àmbit.